

Studiestöd

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet 26 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden hösten 2011 som rör studiestödsfrågor. I motionerna tas bl.a. frågor upp om möjligheter för alla att studera, ett flexiblere studiemedelsystem, fribeloppets avskaffande, studiemedelssystemet för studerande på den kommunala vuxenutbildningens grundläggande nivå, åldersgränser för studiemedel, avskrivning av studieskulder för personer som flyttar till landsbygdskommuner och en avveckling av Centrala studiestödsnämnden (CSN).

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden, bl.a. med hänvisning till gällande rätt och pågående utredningar.

I betänkandet finns fyra reservationer från Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Studiestödssystemet	6
Motionerna	6
Utskottets ställningstagande	6
Fribeloppet	8
Motionerna	8
Utskottets ställningstagande	9
Återbetalning av studieskulder	9
Motionen	10
Utskottets ställningstagande	10
Frågor om villkoren för studiemedel	11
Motionerna	11
Utskottets ställningstagande	12
Åldersgränser för studiemedel	12
Rätt till studielån under sommaren för studenter utan inkomst	13
Lån till ungdomars körkortsutbildning	13
Rätt till studiemedel för studier på svenska för invandrare (sfi)	13
Avskrivning av studieskulder	14
Motionen	14
Utskottets ställningstagande	14
Studiehjälp	14
Motionerna	15
Utskottets ställningstagande	15
Studiestödsadministrationen	16
Motionen	16
Utskottets ställningstagande	16
Reservationer	18
1. Studiestödssystemet, punkt 1 (S)	18
2. Studiestödssystemet, punkt 1 (MP)	19
3. Åldersgräns för studiemedel, punkt 5 (S, MP)	19
4. Inackorderingstillägg, punkt 8 (S, MP)	20
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	21
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011	21

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Studiestödssystemet

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Ub460 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 13 och

2011/12:Ub495 av Jabar Amin m.fl. (MP) yrkande 14.

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (MP)

2. Fribeloppet

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Ub269 av Kajsa Lunderquist (M),

2011/12:Ub300 av Jenny Petersson (M),

2011/12:Ub313 av Lars-Axel Nordell och Andreas Carlson (båda KD),

2011/12:Ub348 av Jessica Rosencrantz (M),

2011/12:Ub411 av Emma Henriksson och Robert Halef (båda KD),

2011/12:Ub428 av Christian Holm och Johan Hultberg (båda M)

yrkande 1,

2011/12:Ub464 av Karin Nilsson och Annika Qarlsson (båda C),

2011/12:Ub480 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) yrkandena 1 och 2,

2011/12:Ub491 av Edward Riedl (M) och

2011/12:Ub497 av Metin Ataseven och Eliza Roszkowska Öberg (båda M).

3. Återbetalning av studieskulder

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ub425 av Yvonne Andersson (KD).

4. Frågor om villkoren för studiemedel

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Sk242 av Sten Bergheden (M) yrkande 2,

2011/12:Ub234 av Amir Adan (M),

2011/12:Ub253 av Kerstin Lundgren (C),

2011/12:Ub383 av Åsa Lindestam m.fl. (S) och

2011/12:Ub503 av Carina Herrstedt (SD).

5. Åldersgräns för studiemedel

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Ub226 av Christer Winbäck (FP) och

2011/12:Ub459 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 11.

Reservation 3 (S, MP)

6. Avskrivning av studieskulder

Riksdagen avslår motion

2011/12:MJ469 av Tina Ehn m.fl. (MP) yrkande 2.

7. Studiehjälp

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Ub205 av Christina Oskarsson (S) och

2011/12:Ub409 av Åsa Lindestam m.fl. (S).

8. Inackorderingstillägg

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ub239 av Eva Sonidsson och Christina Karlsson (båda S).

Reservation 4 (S, MP)

9. Studiestödsadministrationen

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ub428 av Christian Holm och Johan Hultberg (båda M)
yrkande 2.

Stockholm den 26 april 2012

På utbildningsutskottets vägnar

Margareta Pålsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Margareta Pålsson (M), Ibrahim Baylan (S), Oskar Öholm (M), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Nina Lundström (FP), Yvonne Andersson (KD), Richard Jomshof (SD), Camilla Waltersson Grönvall (M), Adnan Dibrani (S), Roger Haddad (FP), Emil Källström (C), Esabelle Dingizian (MP), Wiwi-Anne Johansson (V) och Pia Hallström (M).

Redogörelse för ärendet

I detta ärende behandlas 26 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden hösten 2011 som rör studiestödsfrågor. Motionerna avser bl.a. möjligheter för alla att studera, ett flexiblere studiemedelssystem, fribeloppets avskaffande, studiemedelssystemet för studerande på den kommunala vuxenutbildningens grundläggande nivå, åldersgränser för studiemedel, avskrivning av studieskulder för personer som flyttar till landsbygdskommuner och en avveckling av Centrala studiestödsnämnden (CSN).

Utskottets överväganden

Studiestödssystemet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en reell möjlighet för alla att studera oavsett ekonomisk situation och om ett flexiblare studiemedelssystem.

Jämför reservationerna 1 (S) och 2 (MP).

Motionerna

I Socialdemokraternas kommittémotion 2011/12:Ub460 yrkande 13 framhålls att studiestödet ska ge en reell möjlighet för alla oavsett ekonomisk situation att studera. Motionärerna hänvisar bl.a. till att en högre utbildning ökar möjligheterna att få ett jobb och att allt fler ungdomar vill läsa på universitet eller högskola. Många studenter upplever dock att de dåliga ekonomiska villkoren går ut över studierna. Vidare kan steget att påbörja en utbildning och ta studielån upplevas som olika stort för olika människor. Tyvärr spelar fortfarande samhällsklass och bakgrund en stor roll för utbildningsvalet. Ett generöst och flexibelt studiestödssystem har en central roll för att bryta dessa mönster.

Miljöpartiet föreslår i kommittémotion 2011/12:Ub495 yrkande 14 att möjligheterna till ett flexibelt uttag av studiemedlet på individnivå bör utredas. Dagens studiemedelssystem är otidsenligt och styr i alltför hög grad möjligheterna för universitet och högskolor att forma sina utbildningar. Det bör vara pedagogiska hänsyn som formar utbildningarna, inte studiemedelssystemet.

Utskottets ställningstagande

Hösten 2009 ställde sig riksdagen bakom en höjning av studiemedlets totalbelopp med 431 kronor per studiemånad vid heltidsstudier, varav 40 kronor utgjordes av en höjning av studiebidraget. Höjningen trädde i kraft den 1 januari 2010 (prop. 2009/10:1 utg.omr. 15, bet. 2009/10:UbU2, rskr. 2009/10:127). Studiemedlens allmänna köpkraft var 2010 högre än någonsin sedan det moderna studiemedelssystemet infördes 1965 vid en jämförelse med konsumentprisindex (KPI). Den höga köpkraften kan framför allt förklaras med de höjningar av studiemedlen som har gjorts de senaste åren. Riksdagen har därefter även beslutat om ytterligare en höjning av studiemedlens totalbelopp med 498 kronor per studiemånad fr.o.m. den 1 juli 2011 (prop. 2010/11:1 utg.omr. 15, bet. 2010/11:UbU2, rskr. 2010/11:136). Detta kommer att ytterligare stärka studiemedlens köpkraft (prop.

2011/12:1 utg.omr. 15 s. 23). Totalbeloppet (bidrag och lån) per studiemånad uppgår till 9 663 kronor för heltidsstudier (2012). Även det s.k. fribeloppet har fr.o.m. den 1 januari 2011 höjts från ca 107 000 kronor till ca 136 400 kronor per år. Detta ger studerande ökade möjligheter till förbättrad ekonomi och sänder en viktig signal om att arbete ska löna sig. Nivåerna i studiemedelssystemet är dessutom indexerade med prisbasbeloppet för att kompensera för prisutvecklingen (prop. 2011/12:1 utg.omr. 15 s. 33).

CSN:s enkätundersökning Studerandes ekonomiska och sociala situation 2011 (2012) visar bl.a. att 28 procent av studiemedelstagarna anser att studiemedlen helt täcker deras levnadsomkostnader och att 60 procent tycker att studiemedlen täcker 75 procent eller mer av levnadsomkostnaderna. Andelen studerande som upplevde att studiemedlen helt täckte deras levnadsomkostnader har ökat markant sedan 2009, då 22 procent var av den uppfattningen.

CSN har vidare i rapporten Svenskt studiestöd i ett europeiskt perspektiv (2011) jämfört studiestöden i åtta europeiska länder. Vid en jämförelse framkommer det att det svenska studiestödet beloppsmässigt står sig väl jämfört med studiestöden i de andra länderna, både nominellt och vid en jämförelse av studiestödets köpkraft. Det svenska studiestödet består dock av en förhållandevis stor andel lån och en relativt liten andel bidrag.

Regeringen framhåller i budgetpropositionen för 2012 att den anser att studiemedelssystemet för utlandsstudier bör göras mer enhetligt, effektivt och flexibelt för att underlätta möjligheten att studera utomlands (prop. 2011/12:1 utg.omr. 15 s. 33). De förslag som har lämnats av Utredningen om ett rättvisare och enklare studiemedelssystem för utlandsstudier i en globaliserad värld i betänkandet Studiemedel för gränslös kunskap (SOU 2011:26) bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Riksdagen har under föregående riksmöte bifallit propositionen Ökad flexibilitet och förbättrad återbetalning inom studiestödssystemet (prop. 2010/11:113, bet. 2010/11:UbU18, rskr. 2010/11:311). I propositionen föreslogs i syfte att uppnå ett mer flexibelt studiemedelssystem som är bättre anpassat till vissa högskoleutbildningars studieupplägg att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om att studiemedel får lämnas för annan tid än studietid. Regeringen gjorde dessutom i propositionen bedömningen att studiemedel bör kunna lämnas för 40 veckor under ett normalstudieår, trots att studier bedrivs under ett färre antal veckor. Studierna bör dock totalt sett omfatta 60 högskolepoäng och bedrivs i minst 36 veckor under ett normalstudieår. Detta bör bara gälla vid högskolestudier på utbildningsprogram som före den 1 januari 2010 har haft ett upplägg som innebär att ett normalstudieår motsvarar mindre än 40 veckor men minst 36 veckor och avse studier som har bedrivits fr.o.m. den 1 juli 2008.

När det gäller yrkandet om studenternas ekonomiska situation m.m. kan utskottet konstatera att riksdagen, som framkommit ovan, under senare år har ställt sig bakom såväl höjningar av studiemedlet som en höjning av fribeloppet, vilket har tillförsäkrat studenterna en bättre ekonomisk situation. Höjningen av fribeloppet har därtill gett studerande en ökad stimulans till att arbeta vid sidan av studierna och därmed få möjlighet att tidigt skaffa sig arbetslivserfarenhet. Utskottet kan vidare konstatera att även studenterna själva i CSN:s enkätundersökning bekräftar att deras ekonomi har förbättrats. Det förtjänar även att framhållas att det svenska studiestödet beloppsmässigt står sig väl jämfört med studiestöden i åtta andra europeiska länder. När det gäller frågan om en ökad flexibilitet i studiemedelsystemet, som tas upp i båda yrkandena, så anser utskottet att såväl de regeländringar om ökad flexibilitet som riksdagen nyligen har ställt sig bakom som den pågående beredningen av utredningsbetänkandet om att studiemedelsystemet för utlandsstudier bl.a. bör göras mer flexibelt visar att regeringen noga följer frågan om ett flexibelt studiemedelsystem. Utskottet är mot bakgrund av det anförda för närvarande inte berett att ställa sig bakom någon ändring av regelverket som rör studenternas ekonomiska situation eller en utredning av flexibelt uttag av studiemedlet på individnivå. Därmed avstyrks motionerna 2011/12:Ub460 yrkande 13 och 2011/12:Ub495 yrkande 14.

Fribeloppet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att avskaffa fribeloppet helt och att avskaffa fribeloppet för lånedelen i studiemedlen.

Motionerna

I de enskilda motionerna 2011/12:Ub269 (M), 2011/12:Ub300 (M), 2011/12:Ub313 (KD), 2011/12:Ub348 (M), 2011/12:Ub411 (KD), 2011/12:Ub464 (C), 2011/12:Ub480 (M) yrkande 1 och 2011/12:Ub491 (M) begärs att fribeloppet ska avskaffas helt för såväl studiemedlets lånedel som dess bidragsdel. Motionärerna framhåller som stöd för ett avskaffat fribelopp att det t.ex. leder till en minskad skuldsättning för studenterna, minskat svartarbete, ökade skatteintäkter för staten och förbättrade möjligheter till arbetslivserfarenhet för den enskilda studenten. Vissa motionärer framhåller också att studenterna själva som individer bör få bestämma hur mycket de vill arbeta.

I de enskilda motionerna 2011/12:Ub428 (M) yrkande 1, 2011/12:Ub480 (M) yrkande 2 och 2011/12:Ub497 (M) föreslås att fribeloppet avskaffas helt för lånedelen med hänvisning till i stort sett samma argument som framgått ovan.

Utskottets ställningstagande

Studiemedlen är behovsprövade, vilket innebär att inkomster under kalenderåret som överstiger ett visst belopp, fribeloppet, reducerar studiemedlen. Fribeloppet är den inkomst den studerande får ha utan att studiemedlen minskar. Fribeloppet varierar med hänsyn till det antal veckor och den studietakt som den studerande har studiemedel för under halvåret. Är inkomsten högre än fribeloppet minskas studiemedlen med 61 procent av den del av inkomsten som överstiger fribeloppet. Bidragsdelen och lånedelen minskas proportionellt, och reduktionsbeloppet fördelas på de veckor som studiemedel har beviljats för under halvåret. Fribeloppets storlek beror på det antal veckor för vilka den studerande har studiemedel under kalenderhalvåret. Ju fler veckor den studerande har studiemedel under halvåret, desto lägre är fribeloppet och omvänt. Det fribelopp som gäller för studenten står alltid i beslutet om studiemedel (3 kap. 16–18 §§ och 21–22 §§ studiestödslagen [1999:1395], 3 kap. 16 § studiestödsförordningen [2000:655] och 9 kap. CSNFS 2001:1).

Utskottet har, som framgått ovan, hösten 2009 ställt sig bakom en höjning av fribeloppet med ca 30 000 kronor fr.o.m. den 1 januari 2011. Fribeloppet uppgår därmed till ca 136 400 kronor per kalenderår vid heltidsstudier (2011). Utskottet har tidigare behandlat motsvarande motioner om fribeloppet vid ett flertal tillfällen, nu senast våren 2011. Utskottet framhöll i sin motivering till att avstyrka motionerna att ett helt eller delvis avskaffat fribelopp skulle medföra stora ökningar av statens utgifter, vilket utskottet inte kunde ställa sig bakom. Utskottet kan inte se att frågan har hamnat i något annat läge än när den senast behandlades. Utskottet avstyrker således motionerna 2011/12:Ub269, 2011/12:Ub300, 2011/12:Ub313, 2011/12:Ub348, 2011/12:Ub411, 2011/12:Ub428 yrkande 1, 2011/12:Ub464, 2011/12:Ub480 yrkandena 1 och 2, 2011/12:Ub491 och 2011/12:Ub497.

Återbetalning av studieskulder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att studiemedelssystemet för studerande på den kommunala vuxenutbildningens grundläggande nivå bör utredas.

Motionen

I den enskilda motionen 2011/12:Ub425 (KD) föreslås att studiemedelssystemet för studerande på den kommunala vuxenutbildningens (komvux) grundläggande nivå ska utredas. Motionären hänvisar bl.a. till den höga skuldsättningen och återbetalningsproblemen för studerande på grundläggande nivå.

Utskottets ställningstagande

Av 3 kap. 8 § studiestödslagen (1999:1395) följer att beroende på vilken tidigare utbildning den studerande har kan han eller hon få studiemedel för studier på grundskolenivå mellan 40 och 100 veckor. Studiemedel består av studiebidrag och studielån. Det finns två olika bidragsnivåer, en generell och en högre nivå. Den generella bidragsnivån utgör ca 31,3 procent av totalbeloppet, medan den högre nivån utgör ca 73 procent. Studiemedel med den högre bidragsnivån kan ges för studier på grundskolenivå och gymnasial nivå till vuxna studerande som saknar fullständig grundskole- eller gymnasieutbildning (3 kap. 12–13 §§ studiestödslagen).

Studiesociala kommittén har i betänkandet Stärkt stöd för studier – tryggt, enkelt och flexibelt (SOU 2009:28) uppmärksammat de särskilda omständigheter som råder för elever med studiemedel i grundläggande vuxenutbildning. De är enligt betänkandet äldre än andra studiemedelstagare, har oftare barn och har i stor utsträckning utländsk bakgrund. Vidare har de enligt betänkandet en betydligt svårare ekonomisk situation än andra elever både före, under och efter studierna.

Av CSN:s rapport Studiemedel till studerande på grundskolenivå (november 2010) framgår bl.a. följande. Omkring hälften av de studerande på grundläggande nivå som har finansierat sina studier med studielån hamnar vid något tillfälle hos kronofogden. Det har även visat sig att många låntagare med låga inkomster avstår från att använda sig av de trygghetsregler som finns inom studiemedelssystemet. Exempelvis avstår en stor del av låntagarna som har rätt till nedsättning av sitt årsbelopp från att ansöka om det.

En särskild utredare har fått i uppdrag att se över den kommunala vuxenutbildningen på grundläggande nivå. Utredaren ska som en del av utredningen mot bakgrund av de problem och omständigheter som framkommer i Studiesociala kommitténs betänkande och CSN:s rapport

- kartlägga den ekonomiska situationen för studerande på grundläggande nivå
- analysera hur det nuvarande studiemedelssystemet fungerar för studerande på grundläggande nivå och vid behov föreslå förändringar i syfte att förbättra förutsättningarna för de studerande att fullfölja utbildningen

- särskilt analysera situationen för de studerande när det gäller återbetalning av studielån och återkrav av studiemedel samt vid behov föreslå förändringar i syfte att förbättra möjligheten för de studerande att betala tillbaka sina studieskulder
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 2 april 2013 (dir. 2011:92).

Utskottet konstaterar att det aktuella yrkandet är tillgodosett, då det får anses omfattas av direktivet till översynen av den kommunala vuxenutbildningen på grundläggande nivå. Utskottet avstyrker således motion 2011/12: Ub425.

Frågor om villkoren för studiemedel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ändrade åldersgränser för studiemedel, rätt till studielån under sommaren för studenter utan inkomst, lån från Centrala studiestödsnämnden (CSN) till ungdomars körkortsutbildning och att utbildning i svenska för invandrare (sfi) ska ge rätt till studiemedel.

Jämför reservation 3 (S, MP).

Motionerna

Åldersgränser för studiemedel

I Socialdemokraternas kommittémotion 2011/12:Ub459 yrkande 11 efterfrågas en sänkning av den nedre åldersgränsen för rätten till studiemedel för studerande som är 18 eller 19 år och har gått ut gymnasiet och som vill bedriva gymnasiala studier på kommunal vuxenutbildning eller vid folkhögskola.

I den enskilda motionen 2011/12:Ub226 (FP) framhålls att det i linje med idén om det livslånga lärandet bör vara möjligt att beviljas studielån även efter 54 års ålder.

Rätt till studielån under sommaren för studenter utan inkomst

Motionärerna i den enskilda motionen 2011/12:Ub383 (S) vill att möjligheten till studielån under sommaren för studenter utan inkomst ska ses över. Studieuppehållet under sommaren skapar i kombination med arbetslöshet en ekonomisk otrygghet för många studenter. I värsta fall avstår de helt från högskolestudier på grund av detta.

Lån till ungdomars körkortsutbildning

I den enskilda motionen 2011/12:Ub234 (M) föreslås att Centrala studie-stödsnämnden (CSN) ska erbjuda ett särskilt lån för körkortsutbildning till ungdomar mellan 18 och 25 år. Det är enligt motionären angeläget att förbättra möjligheterna för unga att finansiera sin körkortsutbildning och därmed förbättra deras möjligheter att bli attraktiva på arbetsmarknaden eller starta ett eget företag.

Också i den enskilda motionen 2011/12:Sk242 (M) yrkande 2 föreslås att CSN ska erbjuda ett särskilt lån för körkortsutbildning i syfte att underlätta ungas inträde på arbetsmarknaden.

Rätt till studiemedel för utbildning i svenska för invandrare (sfi)

Utbildning i svenska för invandrare (sfi) bör enligt motionären i den enskilda motionen 2011/12:Ub253 (C) ge rätt till studiemedel. Ersättning för sfi-studier i form av t.ex. försörjningsstöd sänder ut fel signaler till de studerande och är en anledning till att många har svårt att fullfölja sina sfi-studier. Också i den enskilda motionen 2011/12:Ub503 (SD) föreslås att sfi-studier ska ge rätt till studiemedel.

Utskottets ställningstagande

Åldersgränser för studiemedel

Studerande som läser på grundskole- eller gymnasienivå kan få studiemedel fr.o.m. höstterminen det år de fyller 20 år. Denna nedre åldersgräns gäller för utbildningar i avdelningarna A 1 och A 2 i bilagan till studiestödsförordningen (2000:655), dvs. gymnasieskolor, många folkhögskoleutbildningar, kommunal och statlig vuxenutbildning, vissa kompletterande skolor m.fl. Dessförinnan kan de studerande vid dessa utbildningar få studiehjälp om de studerar på heltid. Studiemedel kan beviljas och betalas ut till studerande fr.o.m. vecka 27 det år han eller hon fyller 20 år. Det finns ingen nedre åldersgräns för studerande på högskola eller andra eftergymnasiala utbildningar (avdelningarna B 1 och B 2). Vid studier på högskolans basår (avdelning A 3) finns inte heller någon nedre åldersgräns för att beviljas studiemedel (7 kap. 1 § föräldrabalken, 3 kap. 2 § studiestödslagen [1999:1395], 3 kap. 1 § studiestödsförordningen och 9 kap. 2 § CSNFS 2001:1).

Studiemedel kan beviljas t.o.m. 54 års ålder (3 kap. 3 § studiestödslagen). En begränsning av rätten att låna inträder emellertid successivt mellan 45 och 54 års ålder (3 kap. 9 § studiestödslagen).

Studiehjälp i form av studiebidrag uppgår till 1 050 kronor per månad. En elev som är under 20 år och är inackorderad på folkhögskola kan få inackorderingstillägg. Studiemedlet uppgår till totalt 9 663 kronor per studiemånad för heltidsstudier (2012).

Utskottet ansåg vid behandlingen av motsvarande motionsyrkanden om ändring av åldersgränser för rätt till studiemedel våren 2011 att gällande åldersgränser var väl avvägda. Utskottet vidhåller sin uppfattning i frågorna och avstyrker därmed motionerna 2011/12:Ub226 och 2011/12Ub:459 yrkande 11.

Rätt till studielån under sommaren för studenter utan inkomst

Med sommarstudier menas studier under högst tre månader. I Sverige ska studierna bedrivas under perioden juni–augusti och i utlandet utanför den studerandes ordinarie läsår eller ordinarie studieplan. Vidare gäller att kursen eller utbildningen ska ge rätt till studiemedel. Studierna ska omfatta minst tre veckor, men de behöver inte vara sammanhängande i tre veckor. Det finns ett stort utbud av studiemedelsberättigande sommarkurser av olika karaktär som erbjuds av landets högskolor och universitet. Möjlighet finns även att få studiemedel för att skriva uppsats eller göra sitt examensarbete under sommaren. Uppsatsen ska omfatta minst 15 högskolepoäng. Om den studerande inte bedriver studier under sommaren eller arbetar och inte har någon annan möjlighet till ekonomiskt stöd (t.ex. arbetslöshetsersättning eller föräldrapenning) kan det i sista hand bli aktuellt att ansöka om försörjningsstöd.

När det gäller yrkandet om möjligheten till studielån för studenter som saknar annan inkomst under sommaren kan utskottet konstatera att det, som framgått ovan, finns ett flertal möjligheter för studenter att försörja sig under sommaren. Utskottet kan mot den bakgrunden inte se det som rimligt att införa en möjlighet till studielån under sommaren utan några krav på studieresultat och som därtill ökar studenternas skuldsättning. Utskottet avstyrker motion 2011/12:Ub383.

Lån till ungdomars körkortsutbildning

Vid det föregående riksmötet avstyrkte utskottet motsvarande yrkande om lån till ungdomars körkortsutbildning. Utskottet hänvisade till att man inte var berett att uttala sig till förmån för att CSN eller någon annan statlig myndighet ska administrera några lån för körkortsutbildning som lämpligen den ordinarie kredit- och lånemarknaden kan sköta (bet. 2010/11:UbU10 s. 9–10). Utskottet har inte ändrat uppfattning sedan frågan senast behandlades. Utskottet avstyrker motionerna 2011/12:Ub234 och 2011/12:Sk242 yrkande 2.

Rätt till studiemedel för studier på svenska för invandrare (sfi)

Det är regeringen som fattar de övergripande besluten om vilka utbildningar som ska ge rätt till studiemedel. Regeringens beslut tillkännages i bilagan till studiestödsförordningen, som innehåller en förteckning över vilka skolor, och ofta också vilka utbildningar, i Sverige som ger rätt till statligt studiestöd (3 kap. 2 § studiestödslagen, 1 kap. 2 §, 3 kap. 1 § stu-

diestödsförordningen). Svenska för invandrare (sfi) finns inte upptagen bland de studiestödsberättigande utbildningarna i studiestödsförordningen. Utskottet konstaterar att de aktuella yrkandena inte är en fråga för riksdagen och avstyrker motionerna 2011/12:Ub253 och 2011/12:Ub503.

Avskrivning av studieskulder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att utreda möjligheterna att avskriva studieskulder för personer som flyttar till landsbygdskommuner.

Motionen

I den enskilda motionen 2011/12:MJ469 (MP) yrkande 2 begärs att möjligheterna att avskriva studieskulder för personer som flyttar till landsbygdskommuner med utflyttningsproblematik bör utredas mot bakgrund av att det råder brist på kvalificerad arbetskraft i dessa områden.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ansåg vid behandlingen av ett liknande yrkande vid det föregående riksmötet att studiestödssystemet inte bör användas som ett regionalpolitiskt instrument, t.ex. genom avskrivning av studieskulder för akademiker som bosätter sig i glesbygden, eftersom detta bl.a. kan leda till att systemet uppfattas som orättvist av låntagarna (bet. 2010/11:UbU10 s. 11). Utskottet vidhåller sin uppfattning i frågan och avstyrker motion 2011/12:MJ469 yrkande 2.

Studiehjälp

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att se över barnbidrags- och studiebidragssystemen då en gymnasieutbildning avbryts, enhetliga regler för inackorderingstillägg och en översyn av reglerna om antalet utbetalningstillfällen för studiebidrag.

Jämför reservation 4 (S, MP).

Motionerna

I den enskilda motionen 2011/12:Ub205 (S) begärs en översyn av barnbidrags- och studiebidragssystemen mot bakgrund av att varken studiebidrag eller barnbidrag betalas ut om en elev avbryter sin gymnasieutbildning. Dessa bidrag är viktiga för många familjers ekonomi.

Reglerna för inackorderingstillägg bör enligt motionärerna i den enskilda motionen 2011/12:Ub239 (S) ses över så att de blir enhetliga oavsett om eleven bedriver gymnasiestudier vid en kommunal skola eller vid en fristående skola.

I den enskilda motionen 2011/12:Ub409 (S) föreslås en översyn av reglerna som begränsar utbetalningarna av studiebidraget till tio månader per år. Översynen bör ha inriktningen att tolv utbetalningar ska göras per år, eftersom familjer med små ekonomiska marginaler ansträngs ytterligare under sommaren om eleven inte får något sommarjobb och något studiebidrag inte betalas ut.

Utskottets ställningstagande

Av 15 kap. 3–4 §§ socialförsäkringsbalken (2010:110) framgår att allmänt barnbidrag betalas ut med 1 050 kronor i månaden för varje barn fr.o.m. månaden efter barnets födelse t.o.m. det kvartal då barnet fyller 16 år.

Studiehjälpen betalas i allmänhet ut från det att man har fyllt 16 år. Den består av studiebidrag, extra tillägg och inackorderingstillägg. Studiebidraget uppgår till 1 050 kronor per månad och betalas ut för ett normalt läsår med 40 veckor under tio månader. Det extra tillägget uppgår till 855, 570 eller 285 kronor per månad. Behovet av tillägget prövas mot elevens och föräldrarnas ekonomiska förhållanden (2 kap. 1, 3 och 7 §§ studiestödslagen [1999:1395]).

Ekonomiskt stöd för inackordering ges i vissa fall som ett *kommunalt stöd* och i vissa fall som ett statligt inackorderingstillägg. Hemkommunen har enligt 15 kap. 32 § skollagen (2010:800) ansvaret för att ge ekonomiskt stöd till de elever inom det offentliga skolväsendet (gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning eller påbyggnadsutbildning på komvux) som behöver inackordering. Stödet ska ges kontant eller på annat lämpligt sätt enligt kommunens bestämmande. Om stödet ges kontant, ska det betalas ut med lägst en trettiondedel av prisbasbeloppet för varje hel kalendermånad under vilken eleven bor inackorderad. *Statligt inackorderingstillägg* enligt studiestödslagen och studiestödsförordningen kan ges till elever utanför det offentliga skolväsendet (folkhögskolor, fristående gymnasieskolor, riksinternatskolor m.fl.). Beroende på avståndet, enkel resväg, mellan hemmet och skolan beviljas inackorderingstillägg med ett schablonbelopp som uppgår till lägst 1 190 och högst 2 350 kronor per månad (2 kap. 7 § studiestödslagen och CSNFS 2001:6).

En särskild utredare har fått i uppdrag att se över studiehjälpen i sin helhet och anpassa studiestödet till nya studerandegrupper. Uppdraget omfattar också att modernisera, effektivisera och renodla studiehjälpen. När det gäller inackorderingstillägget sägs i utredningsdirektivet att det är viktigt att villkoren blir lika för elever i kommunala respektive fristående skolor. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2013 (dir. 2011:122).

Utskottet kan konstatera att såväl yrkandena om studiebidraget som yrkandet om inackorderingstillägg får anses omfattas av det ovan nämnda utredningsdirektivet om en översyn av studiehjälpen i dess helhet. Utskottet finner inte skäl att föregripa den pågående utredningen. Därmed avstyrks motionerna 2011/12:Ub205, 2011/12:Ub239 och 2011/12:Ub409.

Studiestödsadministrationen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att Centrala studiestödsnämnden (CSN) ska avvecklas.

Motionen

I den enskilda motionen 2011/12:Ub428 (M) yrkande 2 föreslås att Centrala studiestödsnämnden (CSN) ska avvecklas och att banker och andra kreditinstitut som är bättre lämpade än CSN ska ansvara för administrationen av studiestödssystemet. Enligt motionärerna har banker och andra kreditinstitut en bättre kundorientering som gör dem mer lämpade än CSN att administrera studiestödssystemet. Statens roll bör begränsas till att bevilja studielån och garantera återbetalning av studiestödet.

Utskottets ställningstagande

CSN:s nuvarande organisation bildades i början av 1990-talet genom en sammanslagning av dåvarande CSN och de 6 studiemedelsnämnder och 24 vuxenutbildningsnämnder som tidigare fanns (SOU 2009:28 s. 78). CSN har varit föremål för externa översyner vid ett par tillfällen sedan myndigheten fick sin nuvarande form. Den senaste översynen har Statskontoret gjort på uppdrag av regeringen. I rapporten Centrala studiestödsnämnden – finansiering och fortsatta effektiviseringar (rapport 2012:8) förordas bl.a. en övergång från en i dag ca 60-procentig avgiftsfinansiering till hel anslagsfinansiering. Vidare framhålls att det finns potential att ytterligare effektivisera verksamheten, främst gällande IT-verksamheten, men också rörande den manuella handläggningen inom studiemedelsverksamheten och på längre sikt även kontorsorganisationen. Rapporten bereds i Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Den senaste större översynen av CSN gjordes av Studiesociala kommittén, som överlämnade sitt betänkande Stärkt stöd för studier – tryggt, enkelt och flexibelt (SOU 2009:28) i mars 2009. Kommitténs samlade bedömning i den här frågan var att det inte finns några avgörande sakliga skäl för att föra över delar av den nuvarande studiestödsadministrationen till andra aktörer. Kommittén undersökte också möjligheten att överlåta hela studiestödsadministrationen i ny regi till Försäkringskassan. Kommittén förordade dock att CSN behåller ansvaret för studiestödsadministrationen. Kommitténs slutsats var att dagens studiemedelssystem och service sannolikt är mer effektiv och ändamålsenlig än vad någon annan aktör kan erbjuda, även om delar av verksamheten fortfarande behöver effektiviseras.

Utskottet delade Studiesociala kommitténs slutsatser vid behandlingen av motsvarande yrkande om att avveckla CSN våren 2011 och såg inget behov av att låta banker och andra finansiella företag ta över någon del av studiestödsadministrationen (bet. 2010/11:UbU10 s. 13). Utskottet kan inte se att frågan har hamnat i något annat läge än när utskottet senast behandlade frågan och noterar samtidigt att frågan om CSN:s effektivitet är något som är uppmärksammat av regeringen i och med beredningen av rapporten från Statskontoret. Därmed avstyrks motionen 2011/12:Ub428 yrkande 2.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Studiestödssystemet, punkt 1 (S)

av Ibrahim Baylan (S), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S) och Adnan Dib-rani (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:Ub460 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 13 och avslår motion 2011/12:Ub495 av Jabar Amin m.fl. (MP) yrkande 14.

Ställningstagande

Utbildning är den enskilt viktigaste insatsen för att stärka Sveriges konkurrenskraft, skapa tillväxt av nya jobb och bekämpa arbetslösheten. Den högre utbildningen spelar en allt större roll i vårt samhälle. En högskoleutbildning ökar möjligheterna att få ett jobb, och allt fler ungdomar vill läsa på universitet eller högskola. Många studenter upplever dock att de ekonomiska villkoren går ut över studierna.

Fler människor ska ges möjlighet till utbildning och till ett livslångt lärande. Steget att påbörja en utbildning och ta studielån kan upplevas som olika stort för olika människor. Tyvärr spelar fortfarande samhällsklass och bakgrund en stor roll för utbildningsvalet. Ett generöst och flexibelt studiestödssystem har en central roll för att bryta dessa mönster. Utgångspunkten är att det ska vara möjligt att klara sin försörjning under studietiden utan inkomster från arbete eller ekonomiskt stöd från anhöriga. Socialdemokraterna är positiva till att den som vill och har möjlighet att kombinera sina studier med arbete också gör det. Men för flera grupper av studerande är det inte möjligt att kombinera studier med arbete, eller innebär så stor ansträngning att studier eller familjeliv blir starkt lidande. Det gäller t.ex. studerande med barn, studenter med funktionshinder och studenter med stor andel schemalagd tid under sina studier.

Regeringen bör vidta de åtgärder som behövs med anledning av vad vi har anfört.

2. Studiestödssystemet, punkt 1 (MP)

av Esabelle Dingizian (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:Ub495 av Jabar Amin m.fl. (MP) yrkande 14 och avslår motion

2011/12:Ub460 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 13.

Ställningstagande

Studiemedelssystemet ska vara ett effektivt och sammanhållet system som ska vara enkelt och överblickbart för den enskilde. Det är centralt att systemet upplevs som legitimt och ger alla människor oavsett socioekonomisk bakgrund möjligheter och förutsättningar till högre utbildning. Studiemedelssystemet ska dessutom vara samhällsekonomiskt hållbart över tid och ha en hög rättssäkerhet.

Dagens system är emellertid otidsenligt och styr i alltför hög grad möjligheterna för universitet och högskolor att själva forma sina utbildningar. Det bör vara pedagogiska hänsyn som formar utbildningarna, inte studiemedelssystemet. Möjligheterna till ett flexibelt uttag av studiemedlet på individnivå bör därför utredas. Ett mer flexibelt studiemedelssystem bör tas fram i samråd med lärosätena och med reell dialog med studentorganisationerna.

Det får bli regeringens uppgift att tillsätta en utredning med den inriktning jag har förordat.

3. Åldersgräns för studiemedel, punkt 5 (S, MP)

av Ibrahim Baylan (S), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Adnan Dibrani (S) och Esabelle Dingizian (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:Ub459 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 11 och avslår motion

2011/12:Ub226 av Christer Winbäck (FP).

Ställningstagande

En studerande som är 18 eller 19 år och som har gått ut gymnasiet och vill studera på komvux eller folkhögskola har vid gymnasiala studier inte rätt till studiemedel förrän till höstterminen det år han eller hon fyller 20 år. I stället har 18- eller 19-åringen bara rätt till studiehjälp, vilket utgör ett mycket lägre belopp än studiemedel. Det bör ses över om det är rimligt att 18- och 19-åringar som studerar på komvux eller folkhögskola även fortsättningsvis inte har rätt till studiemedel.

Regeringen bör vidta de åtgärder som behövs med anledning av vad vi har anfört.

4. Inackorderingstillägg, punkt 8 (S, MP)

av Ibrahim Baylan (S), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Adnan Dib-rani (S) och Esabelle Dingizian (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:Ub239 av Eva Sonidsson och Christina Karlsson (båda S).

Ställningstagande

Allt fler elever väljer att gå en gymnasieutbildning som inte erbjuds i hemkommunen. Inackorderingstillägg kan ges till dessa elever som studerar utanför hemkommunen. Det är i mångt och mycket elevernas egna intressen och engagemang som styr valet av utbildning för ett framtida yrkesliv. Detta är positivt och bör uppmuntras, då en ung människas intresseområde mycket väl kan bli den framtida försörjningen i vuxenlivet.

Det finns emellertid en inbyggd orättvisa i systemet med inackorderingstillägg, eftersom ersättningens storlek varierar beroende på om utbildningen ges vid en kommunal gymnasieskola eller vid en fristående gymnasieskola. Reglerna för inackorderingstillägget bör därför ses över så att eleverna får en likvärdig ersättning, oavsett vilken typ av gymnasieskola man väljer att studera vid.

Det får bli regeringens uppgift att återkomma till riksdagen med ett lagförslag eller i övrigt vidta åtgärder som tillgodoser vad vi nu har anfört.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011

2011/12:Sk242 av Sten Bergheden (M):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa körkortslån inom ramen för CSN.

2011/12:Ub205 av Christina Oskarsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av barnbidrags- och studiebidragssystemen.

2011/12:Ub226 av Christer Winbäck (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studiemedel för äldre.

2011/12:Ub234 av Amir Adan (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga körkortsutbildningslån för ungdomar.

2011/12:Ub239 av Eva Sonidsson och Christina Karlsson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om reglerna för inackorderingsstöd.

2011/12:Ub253 av Kerstin Lundgren (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att sfi-utbildning ska ge rätt till studiemedel.

2011/12:Ub269 av Kajsa Lunderquist (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av möjligheten att avskaffa fribeloppet.

2011/12:Ub300 av Jenny Petersson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över hur fribeloppet kan avskaffas.

2011/12:Ub313 av Lars-Axel Nordell och Andreas Carlson (båda KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studiemedlets fribelopp.

2011/12:Ub348 av Jessica Rosencrantz (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa fribeloppsgränsen för studiemedel.

2011/12:Ub383 av Åsa Lindestam m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten till studiemedel under sommaren.

2011/12:Ub409 av Åsa Lindestam m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studiemedel vid heltidsstudier i ungdomsgymnasium.

2011/12:Ub411 av Emma Henriksson och Robert Halef (båda KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett slopat fribelopp.

2011/12:Ub425 av Yvonne Andersson (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda hur man kan förhindra att unga hamnar i en skuldfälla.

2011/12:Ub428 av Christian Holm och Johan Hultberg (båda M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa fribeloppet för lånedelen i studiemedlen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avveckla Centrala studiestödsnämnden.

2011/12:Ub459 av Mikael Damberg m.fl. (S):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studiemedel direkt efter gymnasiet.

2011/12:Ub460 av Mikael Damberg m.fl. (S):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att studiestöd ska ge en reell möjlighet för alla oavsett ekonomisk situation att studera.

2011/12:Ub464 av Karin Nilsson och Annika Carlsson (båda C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda frågan om att avskaffa fribeloppet för studenter för att underlätta för unga att komma in på arbetsmarknaden redan under studietiden.

2011/12:Ub480 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa fribeloppet för studiemedel.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa fribeloppet avseende lånedelen i studiemedlen.

2011/12:Ub491 av Edward Riedl (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över fribeloppet för att få studiemedel.

2011/12:Ub495 av Jabar Amin m.fl. (MP):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en utredning av flexibelt uttag av studiemedlet.

2011/12:Ub497 av Metin Ataseven och Eliza Roszkowska Öberg (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att avskaffa fribeloppet för den del av studiemedlen som utgörs av lån.

2011/12:Ub503 av Carina Herrstedt (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att sfi-utbildning ska ges under samma förutsättningar som gäller för övriga studenter över 20 år.

2011/12:MJ469 av Tina Ehn m.fl. (MP):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda möjligheten för avskrivning för studielån.